

Sølunden, Fensmark

Rapport for prøvegravning

J.nr. NÆM 2006:152; KUAS 2003-2123-1095



Næstved Museum 2006

Sølunden, Fensmark

Rapport for prøvegravning forud for bebyggelse

J.nr. NÆM 2006:152; KUAS 2003-2123-1095

05.07.03; Fensmark sogn, Tybjerg herred, Storstrøms amt (tidl. Præstø)
4-cm kort: 1521 IV SV

Prøvegravning forud for byggemodning. På den sydøstlige del af arealet fremkom flere ukarakteristiske gruber af oldtidskarakter. Dette kunne antyde, at der var tale om udkanten af et bopladsområde. På kanten af vådbundsområdet længere mod nordvest sås kogestensgruber og områder med kogestensgrubefyld. Det blev ikke vurderet, at yderligere arkæologiske undersøgelser på arealet var nødvendige.

Undersøgelsens baggrund

Danton a/s (Åderupvej 4-6, 4700 Næstved) henvendte sig til Næstved Museum for at få udført prøvegravning forud for byggemodning syd for Fensmark (Holmegaard Kommune lokalplan F.8.1). De topografiske forhold og tidligere fund både vest og øst for området talte for, at der var stor sandsynlighed for arkæologiske spor på området.

Forundersøgelsen blev udført i perioden 15. september til 4. oktober af BA Kim Christoffersen, Næstved Museum Maskinfører var Danni fra ARKIL. Ansvarlig leder var museumsinspektør Thomas Roland, Næstved Museum.

Topografi

Det undersøgte område henlå på tidspunktet for undersøgelsen som ubebygget grund med græs. Det undersøgte område afgrænses mod nord af parcelhusbebyggelse, mod øst af Næstvedvej, mod syd af andet byggemodningsområde og mod vest af mindre skov med sø.

Området hæver sig let mod syd og nord, og mod øst mod Næstvedvej, mens det falder let mod skoven i vest. Ellers er området lettere kuperet i alle retninger med lavninger og mindre toppe. En markant lavning ses i det nordøstlige hjørne.

Undergrunden bestod hovedsageligt af sandblandet ler i gule og brune nuancer. I lavningerne sås mosejord med gråhvid gytje under. Overjordens tykkelse varierede fra 25 til 35 cm og bestod af muld og sandblandet muld.

Metode

Der blev anvendt minigraver med planérskovl til at trække mulden af under overvågning. Der blev i alt udlagt 9 prøvegrøfter over arealet i retning SV-NØ. Prøvegrøfterne var af 1,50 m bredde (skovlbredde) og forskellig længde afhængig af områdets karakter. Grøfterne 1, 5, 6 og 7 blev delt op i 2 eller 3 dele, idet der her blev sprunget over lavninger i terrænet for at nå, at afsøge de mest oplagte områder. I grøft 1's tilfælde skyldtes opdelingen en forhindring i form af en skurvogn. Grøft 2 er en kort ekstra grøft, der blev lagt, da man ønskede at afklare, om en kogegruberække fra den modsatte side af vejen kunne være fortsat her på den sydlige skråning af Sølunden-området (jf. NÆM 2004:107). Grøft 8 og 9 er ligeledes kortere grøfter, der blev lagt sidst i forløbet, da der var lidt maskintid tilovers.

De fremkomne fyldskifter (A1-A43) blev alle snittet. De væsentligste anlæg blev tegnet i 1:20, de øvrige beskrevet. I grøft 4 blev foretaget en mindre udvidelse for at afdække en gruppe på 5 kogestensgruber. Denne udvidelse blev tegnet i 1:50. I forbindelse med denne udvidelse blev endvidere afsat 2 målepunkter (LMK 129 og 130).

Alle grøfter og anlæg blev indmålt med håndholdt GPS (punkterne LMK 91-170). En mindre unøjagtighed må følgelig påregnes. Grøfter blev indmålt langs vestre profil, anlæg med et punkt i midten. I grøft 1 og 5 fandtes udsmid af kogegrubeaffald, her blev centeret af udsmidslaget i grøften indmålt med GPS. Der fandtes endvidere udsmid af kogegrubeaffald i grøft 9, de sidste ca. 4 m mod nord. Her benyttes grøftens nordligste målepunkt.

I grøft 3 fandtes en træstamme på tværs af grøften i mosejord. Denne blev indmålt ved det punkt, hvor den skar midten af grøften. Der blev lavet en mindre udvidelse mod øst og vest for at forfølge denne træstamme, der dog viste sig ikke at være bearbejdet. Denne udvidelse blev ikke indmålt.

Undersøgelsens resultater.

Der fremkom i alt 43 anlæg, heraf var 5 moderne eller natur. 9 anlæg kunne entydigt bestemmes som kogestensgruber hidrørende fra oldtiden. 3 anlæg blev bestemt som gruber af anden art, sandsynligvis også hidrørende fra oldtiden. De øvrige anlæg var mere ubestemmelige, dog er det sandsynligt at en stor del af disse, på grund af deres karakter, også hidrører fra oldtiden.

De 9 kogestensgrupper var placeret i den nordøstlige del af området. De var placeret højt omkring den markante lavning på dette sted, der i oldtiden må anses at have været et vådområde. Denne placering af kogestensgruber på højder eller på skrænter ned mod vådområder ses ofte.

I nordenden af grøft 1 og 9 sås der endvidere udsmid af kogestensgrubeaffald ned mod den markante lavning i nordøst, samt i et 1 m dybt hul i den sydlige ende af grøft 5.

De 3 anlæg, der blev bestemt som gruber af anden art, var placeret i den sydlige del af området, mens de anlæg der var af mere ubestemmelig art, overvejende var placeret i den sydøstlige del af området. Der fremkom ikke daterende materiale i forbindelse med gruberne, men de var alle af oldtidskarakter. Der sås generelt meget få anlægsspor i den vestlige del af området.

Genstandsmæssigt var resultaterne meget sparsomme. Der blev fundet en enkelt flintflække (x7), lidt klumper af brændt ler (x2), samt lidt ubearbejdet knogle og tak som løsfund. Der blev endvidere taget en række trækulsprøver til dateringsmæssigt formål.

En forsigtig tolkning af resultaterne peger på den syd- og sydøstlige del af området som bopladspræget, mens den nord- og nordøstlige del af området med kogestensgruberne synes at være et mere rituel præget område, da kogestensgruberne traditionelt menes at have et rituel formål.

Det blev ikke skønnet nødvendigt at udføre yderligere undersøgelser på stedet, og Næstved Museum anser undersøgelsen for tilendebragt.

Anlægsliste og beskrivelse af grøfter

Grøft 1, del 1

Muldlag: Gråbrun, leret og sandet muld, 25-30 cm.
Undergrund: Gråbrunt til rødgult, sandblandet ler.
Midten af del 1 går ned i lavning med mosejord, der hurtigt trækker vand.
LMK 91 og 98

A1 Bund af grube?

Pæreformet anlæg 174x100 cm, største dybde 18 cm.
Fyld: Mørk, gråbrun, sandet og leret muld.
Stumper og nister af trækul og brændt ler.
Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.
LMK 92, T1

A2-A3 Bund af grube

2 anlæg der i snit ser ud til at hænge sammen, 100x60 cm, største dybde 12 cm.
Fyld: Gråbrunt, muldet ler, meget trækul og brændt ler.
Undergrund: Rødgult/grågult sandblandet ler, heterogent. Trækulsprøve hjemtaget (x1).
Klumper af brændt ler hjemtaget (x2).
LMK 93-94, T1

A4 Nedgravning

Anlæg der udgår fra østprofil, 50x62 cm, få cm dybt. Der ses trækulsnister i overfladen.
Fyld: Gråbrunt, muldet ler.
Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.
LMK 95

A5 Bund af grube?

Rundt, let sodet anlæg, 84x80 cm, få cm dybt.
Fyld: Gråbrunt, muldet ler.
Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.
LMK 96

A6 Dyregang

Diffus sodet plet, der udgår fra vestre profil, 30x25 cm.
LMK 97

Grøft 1, del 2

Muldlag: Gråbrun, leret og sandet muld, 25-30 cm.
Undergrund: Rødgult til grågult sandblandet ler.
Nordende går ned i lavning med mosejord, hvor der ses udsmid af kogegrubeaffald over ca 15 m. Fund af knogle (x5).
Center for udsmidslag: LMK 106
Grøft: LMK 99 og 107

A7 Bund af kogestensgrube?

Uregelmæssigt sodet anlæg, 105x40 cm, få cm dybt.
Enkelte sortbrændte sten.
LMK 100

A8 Kogestensgrube

Rundt anlæg 90x80 cm, største dybde 12 cm.
Fyld: Gråbrun, leret muld med meget trækul og skørbrændte sten.
Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.
Trækulsprøve hjemtaget (x3).
LMK 101, T1

A9 Kogestensgrube

Rundt anlæg 90x104, største dybde 22 cm.
Fyld: Mørkt, gråbrunt, muldet ler med meget trækul og sort/skørbrændte sten. Sten af bjergart og flint op til Ø 10 cm.
Undergrund: Rødgult, sandblandet ler med kalkpletter.
Trækulsprøve hjemtaget (x4).
LMK 102, T2

A10 Bund af grube?

Grå, let sodet plet, 56x43 cm, få cm dyb.
Nister af brændt ler og trækul.
LMK 103

A11 Bund af grube?

Grå, let sodet plet, 72x70 cm, få cm dyb, nister af trækul.
LMK 104

A12 Nedgravning

Halvrundt anlæg der kommer ud af østre profil, 67x70 cm. Spor af brændt ler og trækul i overfladen.
Fyld: Gråbrunt, muldet ler.
Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.
LMK 105

A13 Udgår!

Grøft 2

Kort grøft.
Muldlag: Gråbrun, leret og sandet muld, 30-35 cm.
Undergrund: Gråbrunt, sandblandet ler.
LMK 108 og 109

Grøft 3

Muldlag: Gråbrun, sandet og leret muld, 30-35 cm.

Undergrund: Rødbrun/rødgult/gulgråt sandblandet ler.

I nordlig del lavning med mosejord. Her fandtes 8 m lang træstamme. Endvidere fund af hjortetak (x8).

Område med træstamme: LMK 119.

Grøft: LMK 110, 117 og 122

A14 Sodet plet

Diffus sodet plet med lidt trækul og brændt ler, 58x60 cm.

LMK 111

A15 Sodet plet

Diffus sodet plet med lidt trækul og brændt ler, samt lidt eroderet sten. 70x60 cm.

LMK 112

A16 Bund af grube?

Anlæg 58x65 cm. Lidt trækul og brændt ler, Enkelte svedne sten.

LMK 113

A17 Nedgravning

Anlæg 50x66 cm, få cm dybt.

Fyld: Muldet, gråbrunt ler med lidt trækul, stumper/nister.

Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.

LMK 114

A18 Nedgravning

Anlæg der kommer ud fra østprofil, 56x48 cm. Største dybde 15 cm.

Fyld: Gråbrun, leret og let sodet muld.

Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.

LMK 115

A19 Stolpehul?

Sodet anlæg 25x21 cm, lidt brændt ler i overfladen. Største dybde 6 cm.

Fyld: Gråbrunt, let muldet ler med nister af trækul og brændt ler.

Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.

LMK 116

A20 Kogestensgrube

Rundt anlæg 136x140 cm, største dybde 20 cm.

Fyld: Gulbrunt, sandblandet ler, let muldet.

Meget trækul. Mange sort/skørbrændte sten, mest bjergart, op til Ø 20 cm.

Undergrund: Gulbrunt, sandblandet ler.

Trækulsprøve hjemtaget (x6).

Fund af flintflække (x7).

LMK 118, T2

A21 Bund af grube/kogestensgrube?

Sodet anlæg 140x90 cm, få cm dybt.

Sodet nedsivning 10-15 cm.

Undergrund: Rødgult ler.

LMK 120

A22 Sodet plet

Sodet og lidt muldet plet, lige oven på rødgult ler, 60x50 cm. Lidt trækulstumper i overfladen.

LMK 121

Grøft 4

Muldlag: Sandet og leret muld, 25-30 cm.

Undergrund: Grågult til rødgult, leret undergrundssand.

LMK 123, 129, 130 og 138.

A23 Nedgravning?

Lettere sodet anlæg 98x70 cm.

Største dybde 18 cm.

Fyld: Mørkt, gråbrunt, muldet ler, partielt sodet, trækulsnister.

Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.

LMK 124, T2

A24 Bålsted?

Sodet og muldet anlæg 120x66 cm.

Fladbundet, kun få cm dybt. Mørkt, gråbrunt, muldet og sodet ler.

Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.

LMK 125, T2

A25 Nedgravning ?

Sodet og muldet anlæg 100x65 cm, kommer ud fra østre profil. Få cm dybt.

Fyld: Mørkt, gråbrunt, let muldet, sandblandet ler.

Undergrund: Rødgult, sandblandet ler.

LMK 126, T3

A26 Nedgravning/stolpehul?

Rundt anlæg 44x30 cm, let sodet, trækul i overfladen. Største dybde 10 cm.

Fyld: Mørk, gråbrun, let muldet og let sodet ler.

Undergrund: Brungult, sandblandet ler.

LMK 127

A27 Drængrøft, recent

Muldet anlæg på tværs af søgegrøft.

LMK 128

A28 Kogestensgrube

Rundt anlæg 107x107 cm.

Største dybde 28 cm.

Fyld: Gråbrunt, muldet ler, sort- og skørbrændte sten, mest bjergart, op til,

Ø 15 cm. Trækul.
LMK 131, T3 og T4

A29 Kogestensgrube

Rundt anlæg 110x105 cm.
Største dybde 28 cm.
Fyld: Gråbrunt, muldet ler, sort-og skørbrændte sten af bjergart, op til Ø 15 cm.
Trækul. Trækulsprøve hjemtaget (x9).
Undergrund: Rødgult til grågult undergrundssand, let leret.
LMK 132, T3 og T4

A30 Kogestensgrube

Rundt anlæg 90x92 cm.
Største dybde 12 cm.
Fyld: Sodet og let muldet sand,
Sort-og skørbrændte sten af bjergart,
op til Ø 10 cm. Trækul. Trækulsprøve (x10).
Undergrund: Grågult undergrundssand,
let leret.
LMK 133, T3 og T4

A31 Kogestensgrube

Rundt anlæg 68x62 cm.
Største dybde 10 cm.
Fyld: Sodet og let muldet sand
med trækul og sort-og skørbrændte sten
af bjergart, op til Ø 10 cm.
Undergrund: Rødgult til grågult
undergrundssand, let leret.
LMK 134, T3 og T4

A32 Kogestensgrube

Rundt anlæg 70x70 cm.
Største dybde 12 cm.
Fyld: Sodet og let muldet sand med
trækul og sort-og skørbrændte sten af bjergart,
op til Ø 10 cm.
Undergrund: Rødgult til grågult
undergrundssand, let leret.
LMK 135, T3 og T4

Grøft 5, del 1

Muldslag: Gråbrunt, sandet og leret muld,
30-35 cm.
Undergrund: Gråbrunt - grågult – rødgult,
sandblandet ler.
Grå pletter med lidt trækulsnister ses flere steder i
grøften.
Ca. 40 m mod nord i grønften ses et hul
med udsmid af kogegrubefyld.
Udstrækning 5 m SN, dybde ca. 100 cm.
Center af udsmid: LMK 143
Grøft: LMK 139 og 144

A33 Bund af grube el. bålsted?

Muldet og sodet anlæg, flint og skørnet sten i
overflade. Ovalt 150x110 cm.
Kun få cm dybt.
LMK 140, T5

A34 Grube

Aflangt anlæg 210x85
Største dybde 20 cm.
Fyld: Gråbrunt, muldet ler, heterogent med
stumper/nister af trækul. Trækulsprøve (x11).
Undergrund: Brungult ler.
LMK 141, T5

A35 Grube

Halvrundt anlæg, der kommer ud fra østre
profil 150x110 cm. Største dybde 14 cm.
Fyld: Mørkt, gråbrunt, muldet ler, partielt sodet.
Undergrund: Brungult ler.
LMK 142, T5

Grøft 5, del 2

Muldslag: Gråbrunt, sandet
og leret muld 30 cm.
Undergrund: Rødgult til grågult ler, nordligere
rødgult til grågult sand.
Der ses flere steder drænrør i grønften.
LMK 145 og 150

A36 Kogestensgrube

Rektangulært anlæg 150x100 cm.
Største dybde 10 cm.
Fyld: Let muldet, sandet og sodet, gråbrunt til
gulbrunt ler med trækul og sort-og skørbrændte sten,
op til Ø 10 cm.
Trækulsprøve! (x12).
Undergrund: Rødgult til brungult, sandblandet ler.
LMK 146, T3

A37 Udgår!

LMK 147, udgår!

A38 Drængrøft, recent

Muldet anlæg på tværs af grønft
LMK 148

A39 Bund af kogestensgrube?

Let muldet og sodet anlæg 74x86 cm.
Få cm dybt.
Sodet nedsivning 10 cm.
Undergrund: rødgult ler
LMK 149

Grøft 6, del 1

Muldslag: Gråbrun, sandet og leret
muld, 25-30 cm.
Undergrund: grågult, sandblandet ler.
LMK 151 og 153

A40 Bund af kogestensgrube?

Sodet anlæg, 90x80 cm.
Få cm dybt. Der ses trækul i overfladen.
Sodet nedsivning, 10 cm.
Undergrund: Grågult, sandblandet ler.
LMK 152

Grøft 6, del 2

Muldlag: Gråbrun, sandet og leret
muld, 25-30 cm.
Undergrund: Grågult – rødgult sandblandet
ler.
LMK 154 og 155

Grøft 6, del 3

Muldlag: Gråbrun, sandet og leret
muld, 25 cm.
Undergrund: Gulgråt – rødgult, sandblandet
ler.
LMK 156 og 157

Grøft 7, del 1

Muldlag: Gråbrun, sandet og leret
muld, 30 cm.
Undergrund: Grågult, sandblandet ler.
LMK 158 og 160

A 41 Stolpehul?

Stolpehulslignende anlæg, 30x35 cm.
Dybde 12 cm.
Fyld. Mørk, gråbrun muld, sandet og leret.
LMK 159

Grøft 7, del 2

Muldlag: Mørk, gråbrun, sandet og leret
muld, 30-35 cm.
Undergrund: Grågult ler, partielt med kalkpletter. I
nordlig del ses også rødgult sand.
LMK 161 og 162

Grøft 7, del 3

Muldlag: Gråbrun, sandet og leret muld,
20-25 cm.
Undergrund: Grågult til rødgult, sandblandet
ler.
I starten af grøften ses mosejord med lidt
naturtræ. I nordende af grøft ses en nyere
nedgravning med tegl og moderne potteskår.
LMK 163 og 166

A42 Bund af kogestensgrube?

Let muldet og sodet anlæg, 85x120.
Få cm dybt. Der ses trækul i overfladen.
Sodet nedsivning, 10 cm.
Undergrund: Rødgult ler.
LMK 164

A43 Bund af kogestensgrube?

Let muldet og sodet anlæg, 140x120 cm.
Få cm dybt. Sodet nedsivning, ca. 10 cm.
LMK 165

Grøft 8

Muldlag: Gråbrun, sandet og leret muld,
25-30 cm.
Undergrund: rødgult – brungråt, sandblandet
ler.
LMK 167 og 168

Grøft 9

Mørk, gråbrun, sandet og leret muld,
25-30 cm.
Undergrund: Brungult – grågult sandblandet ler.
I nordligste ca. 4m af grøften ses udsnid af
koge-grubeaffald mod lavning.
LMK 169 og 170

Fundliste

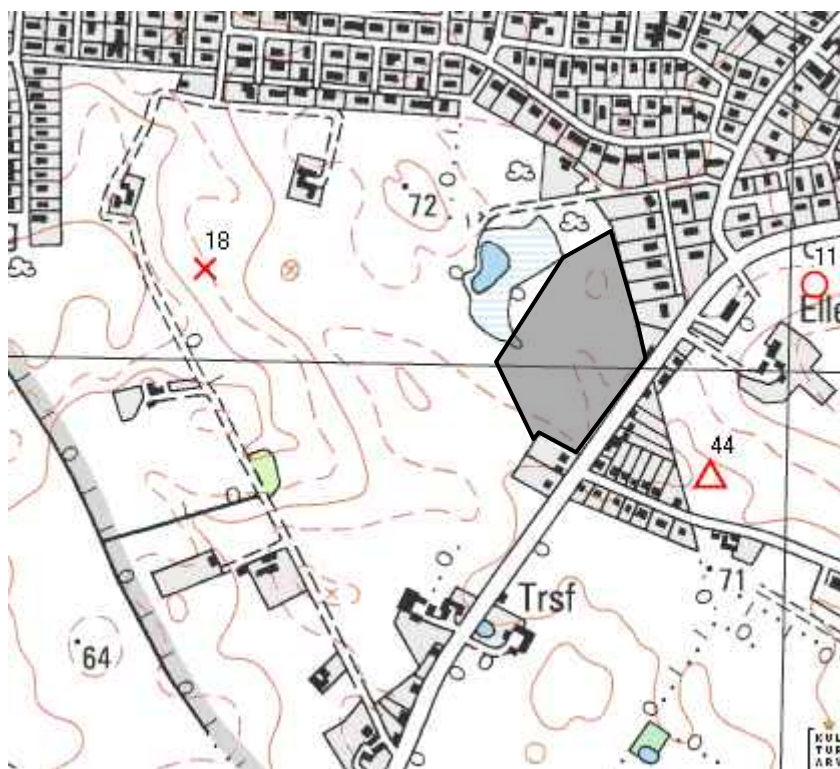
- | | |
|---|--|
| x1 Grøft 1. Anlæg 2.
Trækul. | x7 Grøft 3. Anlæg 20.
Flintflække. |
| x2 Grøft 1. Anlæg 3.
Klumper af brændt ler. | x8 Grøft 3. Område ved træstamme.
Tak. |
| x3 Grøft 1. Anlæg 8.
Trækul. | x9 Grøft 4. Anlæg 29.
Trækul. |
| x4 Grøft 1. Anlæg 9.
Trækul. | x10 Grøft 4. Anlæg 30.
Trækul. |
| x5 Grøft 1. Udsområde.
Knogle. | x11 Grøft 5. Anlæg 34.
Trækul. |
| x6 Grøft 3. Anlæg 20.
Trækul. | x12 Grøft 5. Anlæg 36.
Trækul. |

Tegningsliste

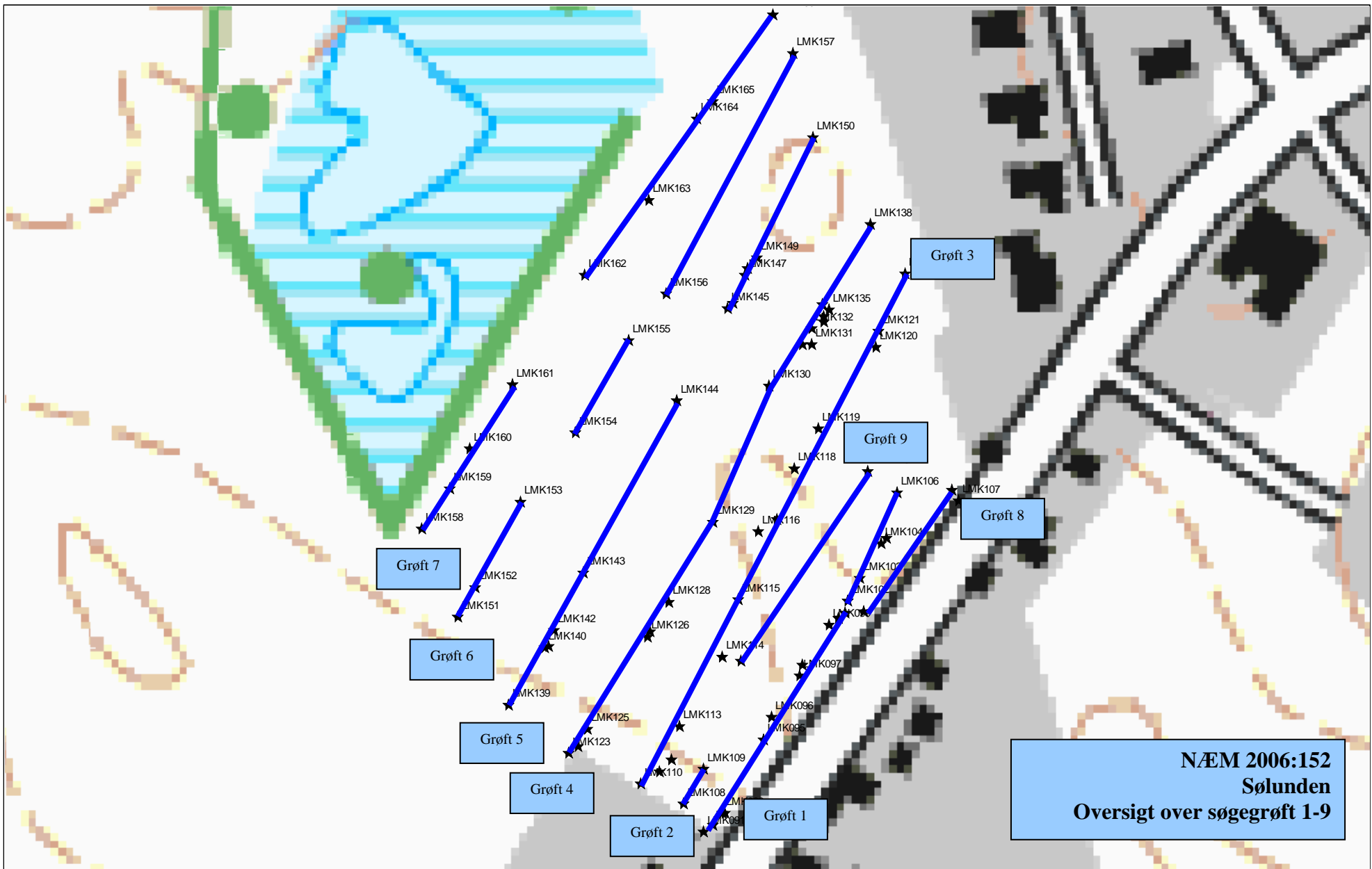
- | | |
|---|--|
| T1 A1-3 og A8 (plan og snit), 1:20 | (plan og snit), 1:20 |
| T2 A9, A20, A23 og A24
(plan og snit), 1:20 | T4 Udvidelse af grøft 4.
(plantegning), 1:50 |
| T3 A25, A26, A28, A29-32 og A36 | T5 A33-35 (plan og snit), 1:20 |

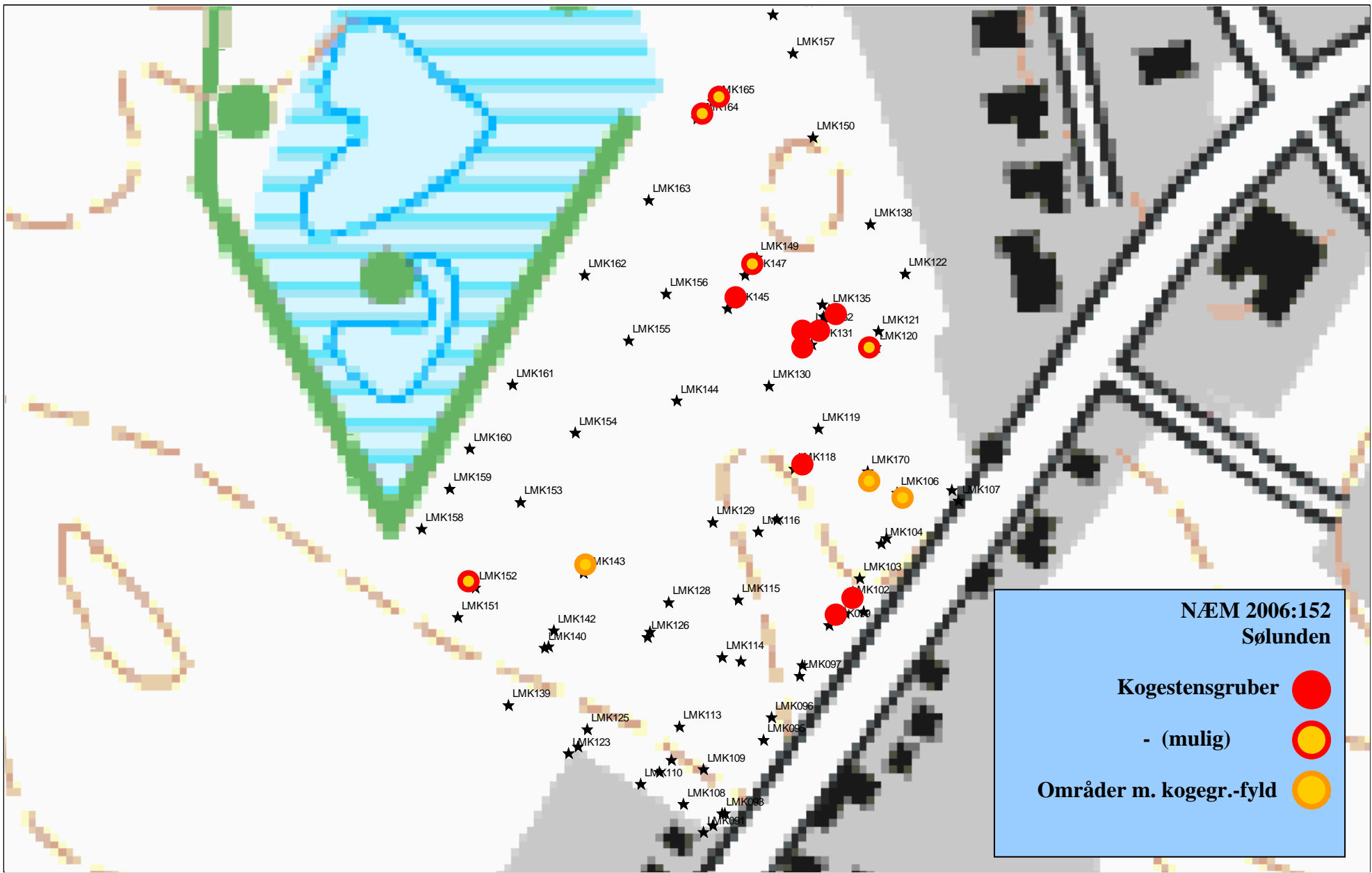
NÆM 2006:152

Sølunden, Fensmark



NB: Arealet kun omtrentligt afsat







Kopi af originaltegninger
Nedsat 50%